

cutting through complexity™

"Oppfølging av Energi- og klimaplanen"

Forvaltningsrevisjon Tønsberg kommune 2016

Forord

Etter vedtak i kontrollutvalget i Tønsberg kommune i juni 2016 har KPMG gjennomført en forvaltningsrevisjon rettet mot oppfølging av Energi- og klimaplanen. Denne rapporten er svar på kontrollutvalgets bestilling.

Oppbygging av rapporten

Våre konklusjoner går fram av rapportens hovedbudskap. Kapittel 1 har en innledning til rapporten. Her blir problemstillinger, metode og revisjonskriterier presentert. I kapittel 2 har vi presentert fakta basert på innsamlet informasjon i revisjonen, samt våre vurderinger. Våre anbefalinger framgår samlet i kapittel 3.

Vi ønsker å takke kommunen for god hjelp i gjennomføringen av revisjonen.

Hovedbudskap

Formål med forvaltningsrevisjonen

Formålet med prosjektet er å kartlegge og vurdere oppfølgingen av Energi- og klimaplanens handlingsdel. Det er også et formål at forvaltningsrevisjonen skal gi anbefalinger om forbedret oppfølging dersom revisjonen avdekker mangler eller svakheter i oppfølgingen.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført etter revisjonsstandard RSK 001. Her fremgår at forvaltningsrevisjon ikke skal over- eller etterprøve politiske prioriteringer. Dette har innebåret at *innholdet* i planen *ikke* har vært gjenstand for revisjon. Revisjonen er fokusert på oppfølgingen av planen og da status for tiltakene i handlingsdelen. Under gis et kortfattet sammendrag av KPMGs vurderinger og anbefalinger.

I hvilken grad er Energi- og klimaplanen systematisk fulgt opp

Dette spørsmålet har i revisjonen tre underspørsmål:

- Er ansvar for oppfølging plassert?
- Hvordan er helhetlig rapportering fra oppfølgingen planlagt og gjennomført?
- I hvilken grad og hvordan er revidering av planen foretatt?

Det er vår vurdering at ansvaret formelt er plassert. Det ligger til rådmannen. Den eventuelle videre ansvarsdelegeringen synes ikke å være særskilt og spesifikt plassert utover det som følger av ansattes stillingsinstrukser og tilhørende ansvarsområde, men det opplyses at det i "*praksis er blitt en enighet om hvem som bør følge opp hva.*" Etter vår vurdering kunne formidlingen av ansvar ha vært noe mer tydelig overfor enheter og ansatte. Dette har imidlertid ikke vært årsak til manglende oppfølging av planen.

Det er ikke gjennomført en helhetlig rapportering på oppfølging av planen, dette har skjedd per område og per sektor. Etter vår vurdering er det i planen ikke krav eller føring om helhetlig rapportering. Det som imidlertid ligger som en føring i planen, er tiltaket om revidering av planen etter 4 år. Dette er ikke gjennomført, men ble påbegynt i 2015. Før dette, er det ikke foretatt noen revidering av planen.

I intervjuer påpekes at bevisstheten rundt energi og klima er økt i kommunen som følge av planen. Dette er positivt. Det er og positivt at energiforbruket i kommunen har gått ned nær 9 % fra 2010 til utgangen av 2014 og at nær alle oljekjeler er utfaset.

Imidlertid er det vår vurdering at både positive konsekvenser, manglende og avvikende oppfølging med årsaksbilde og konsekvens, samt omprioritering av mål og tiltak bør informeres til politisk beslutningsnivå. Planen er opplyst å være

en temaplan, men etter vår vurdering er den like fullt forpliktende for kommunen all den tid den er politisk vedtatt. Av den grunn er det vår vurdering at det ville ha vært hensiktsmessig med en statusrapportering til politisk beslutningsnivå innenfor planens første 4-5 års virketid.

For planens handlingsdel – hva er status på oppfølgingen?

I rapporten gis status for oppfølging av tiltakene i Energi- og klimaplanens handlingsdel. Det er i alt 62 tiltak og vår overordnede vurdering er at kommunen har et bevisst forhold til nær sagt alle tiltak.

Alle tiltak er ikke gjennomført. Det er heller ikke et krav om det. Etter vår vurdering er det 22 tiltak som i større eller mindre grad har mangler.

Årsaker til manglende oppfølging

Ser en til årsaksbildet for de tiltak som har mangler ved oppfølging, kan disse etter vår vurdering grupperes slik:

- 3 av tiltakene er bevisst nedprioritert på grunn av at de ikke lenger fremstår som realistiske eller hensiktsmessige
- 2 av tiltakene har fått en løsning via annen organisering enn den som er foreslått/angitt i planen
- 2 av tiltakene er ikke fullt ut gjennomført på grunn av interkommunale utfordringer
- 3 av tiltakene er knyttet til kapasitetsmangel i kommunen
- 6 av tiltakene har stoppet opp/ikke blitt sluttført på grunn av økonomisk prioritering
- For 1 tiltak kjenner en ikke status på grunn av manglende statistikk
- 4 av tiltakene har ukjent årsak.

I hvilken grad har Energi- og klimaplanen vært førende for utformingen av andre planer?

Ut i fra faktagrunnlaget er det vår vurdering at Energi- og klimaplanen i begrenset grad har vært direkte førende for utformingen av reguleringsplaner, arealplanen og byplanen.

Imidlertid kan det hevdes at Energi- og klimaplanen indirekte har lagt føringer og da spesielt på reguleringsplaner. Dette gjennom at flere mål og strategier fra Energi- og klimaplanen er innarbeidet i kommuneplanens samfunns- og arealdel. Dette er plandokument som gir føringer på behandlingen av reguleringsplaner.

Anbefalinger

Våre anbefalinger er følgende:

1. I forbindelse med ny plan for Energi- og klima, etabler og fyll ut en ansvarsmatrise over handlingsdelens områder og tiltak. Denne formidles til informasjon i organisasjonen.

2. I ny plan for Energi- og klima, tydeliggjør:

- ansvar for rapportering og revidering
- krav til rapporteringsfrekvens og rapporteringsinnhold
- mottaker for rapportering
- tidspunkt for revidering

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn, formål og rammer for forvaltningsrevisjonen	1
1.2	Problemstillinger	1
1.3	Metode	2
1.4	Revisjonskriterier	2
2	Fakta og vurderinger	3
2.1	Innledning	3
2.2	Systematisk oppfølging av planen?	4
2.3	Holdningsskaping og informasjon	6
2.4	Kommunal tjenesteproduksjon	8
2.5	Kommuneplanlegging	10
2.6	Avfallshåndtering	11
2.7	Transport og samferdsel	13
2.8	Kommunale bygninger	15
2.9	Næringsvirksomhet	17
2.10	Energi- og klimaplanens føringer på andre planer	19
2.11	Oppsummerende vurdering	21
3	Anbefalinger	23
4	Uttalelse fra rådmannen	24
	Vedlegg 1 Dokumentliste	26
	Vedlegg 2 Revisjonskriterier	28

1 Innledning

1.1 Bakgrunn, formål og rammer for forvaltningsrevisjonen

Forvaltningsrevisjonen er forankret i Tønsberg kommunes Plan for forvaltningsrevisjon 2016-2020, hvor oppfølging av kommunale planer er identifisert som et risikoområde. Kontrollutvalget har i møte 3.5.2016 valgt å utføre forvaltningsrevisjonsprosjekt "Oppfølging av energi- og klimaplanen". I kontrollutvalgets møte 22.6.2016 ble prosjektplanen for revisjonen vedtatt.

Formålet med prosjektet er å kartlegge og vurdere oppfølgingen av Energi- og klimaplanens handlingsdel. Det er også et formål at forvaltningsrevisjonen skal gi anbefalinger om forbedret oppfølging dersom revisjonen avdekker mangler eller svakheter i oppfølgingen.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført etter revisjonsstandard RSK 001. Her fremgår at forvaltningsrevisjon ikke skal over- eller etterprøve politiske prioriteringer. Dette har innebåret at *innholdet* i planen *ikke* har vært gjenstand for revisjon. Revisjonen er fokusert på oppfølgingen av planen og da status for tiltakene i handlingsdelen.

Energi- og klimaplanen har i kapittel 11 en handlingsplan med strategier og tiltak. Handlingsplanens syv områder skal underbygge oppnåelse av målene i planen. I tråd med revisjonsplanen er revisjonen fokusert på faktisk oppfølging av handlingsplanens strategier og tiltak. I tillegg er Energi- og klimaplanens innvirkning på andre områder – primært utforming av byplanen, reguleringsplaner og arealplanen – belyst, uten at dette direkte ligger inne i Energi- og klimaplanen.

1.2 Problemstillinger

I forvaltningsrevisjonen er det svart på følgende problemstillinger:

1. I hvilken grad er Energi- og klimaplanen systematisk fulgt opp?
 - Er det ansvar for oppfølging plassert?
 - Hvordan er helhetlig rapportering fra oppfølgingen planlagt og gjennomført?
 - I hvilken grad og hvordan er revidering av planen foretatt?
2. For handlingsdelens syv områder:
 - Er ansvar for tiltakene plassert?
 - Hvordan og i hvilken grad er tiltakenes status pr. område vurdert og rapportert?
 - I hvilken grad og hvordan er tiltakene revidert?
3. Ved eventuelle manglende oppfølging av handlingsdelens syv områder:
 - Hva er årsaken til manglende oppfølging?
 - Hvilken konsekvens har manglende oppfølging hatt?
 - I hvilken grad er årsak og konsekvens rapportert?
4. I hvilken grad har Energi- og klimaplanen vært førende for utformingen av:
 - Reguleringsplaner
 - Arealplanen
 - Byplanen

1.3 Metode

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i samsvar med krav i RSK001 Standard for forvaltningsrevisjon. Følgende teknikker har vært benyttet for å samle inn data:

1.3.1 Dokumentanalyse

Til grunn for rapporten ligger gjennomgang og analyse av en rekke dokumenter, jfr. liste i vedlegg 1.

1.3.2 Intervju

I forbindelse med forvaltningsrevisjon er det gjennomført intervjuer med åtte ansatte i Tønsberg kommune og eksterne aktører. Dette er gjort gjennom enkeltintervjuer. En respondent i kommunen har ikke hatt anledning til å delta på intervju.

Intervjuene har vært en sentral informasjonskilde, og utvalget av personer er basert på fag/tjenestansvar for Energi- og klimaplanens tema, samt involvering og ansvar i forhold til utforming og evaluering av planen. Data fra intervjuene er verifisert av respondentene, dvs. at respondentene har fått anledning til å lese igjennom referatene og gjøre eventuelle korrigeringer.

Datainnsamlingen ble avsluttet 27.10.16.

Rapporten har vært sendt rådmannen til uttalelse.

1.4 Revisjonskriterier

Revisjonskriterier er de krav eller normer som kommunen blir revidert i forhold til¹.

I denne forvaltningsrevisjonen er det tatt utgangspunkt i oppstilte problemstillinger og følgende kilder er benyttet for revisjonskriterier:

- Kommunens plan for Energi og klima
- Kommune-lovens § 23 om administrasjonssjefens ansvar for kontroll

Revisjonskriteriene er utdypet i vedlegg 2.

¹ RSK001 Standard for forvaltningsrevisjon, Norges kommunerevisorforbund.

2 Fakta og vurderinger

2.1 Innledning

Energi- og klimaplanen er gjeldende for perioden 2010-2020 og den ble vedtatt i bystyret i september 2009. Dette er kommunens første energi- og klimaplan og den fokuserer særlig på hvilke muligheter som finnes i kommunens egen virksomhet, men også på hvordan kommunen kan tilrettelegge for at klima- og energiltak iverksettes i lokaletablert næringsliv og i private husholdninger.

Planen er Tønsberg kommune sin plan, men det slås fast at kommunen kan ikke alene løse alle oppgaver knyttet til reduksjon av klimagassutslipp, energiomlegging og bedre energieffektivitet. I kartleggende samtale med rådmannen i Tønsberg kommune, opplyser rådmannen at dette også har vært et lite problem; kommunen kan ikke løse alle utfordringer selv. Planen slår fast at kommunen i stor grad er avhengig av involvering fra andre aktører for at målsettingene skal oppnås. Innbyggere, organisasjoner og næringsliv må trekkes inn i arbeidet, slik at medvirkning og ansvar for klima- og miljøtiltak forankres.

Planen er bygd opp med en beskrivende del rundt rammebetingelser, energibruk, klimagassutslipp, lokale energiresurser, fjernvarme, samt distribusjon og bruk av naturgass. Fem scenarier beskrives for fremskrivning av klimagassutslipp. Planen inneholder videre reduksjonsmål for klimagasser i Tønsberg. Avslutningsvis fremgår handlingsplan med strategier og tiltak for syv områder:

1. Holdningskapning og informasjon
2. Kommunal tjenesteproduksjon
3. Kommuneplanlegging
4. Avfallshåndtering
5. Transport og samferdsel
6. Kommunale Bygninger
7. Næringsvirksomhet

Planarbeidet ble gjennomført av en politisk oppnevnt energi- og klimaplan komité bestående av

- Arild Alfredsen (leder) AP
- Harald Madsen FRP
- Elisabeth Rue Strencho FRP
- Torill S. Billing (SV)
- Steinar Ljone BY

Komiteen hadde en administrativ støttegruppe bestående av:

- Prosjektleder Kjell Thu (Bydr.)
- Geir Viksand fra Rådmannens ledergruppe
- Byingeniør Arne Johnsen (Bydr.)
- Rådgiver Karsten Tollefsen (TKE)
- Rådgiver Rolf Magne Vindenes (KUT)

I tillegg bistod COWI AS i planarbeidet.

Energi- og klimaplanen har nå fungert som en temaplan siden 2010. Etter KPMGs vurdering vil det være realistisk å kunne forvente at strategier og tiltak er vurdert - og iverksatt for de deler hvor kommunen selv er viktigste premissgiver- selv om måloppnåelse og virkning ikke kan forventes på alle områder. Dette henger sammen med det som planen selv opplyser:

"Tønsberg kommunen vil ha ulike roller og virkemidler i sektorer som er ansvarlige for store klimagassutslipp, og er samtidig en viktig aktør i lokalsamfunnet. Kommunene kan bidra betydelig både til å redusere Norges utslipp av klimagasser og til å legge om energibruken. Klimakomiteen har derfor valgt å prioritere tiltak som vurderes å gi størst mulig effekt innenfor hva som er realistisk å gjennomføre. Noen av tiltakene som foreslås er enkle og vil kunne iverksettes ganske umiddelbart, mens andre tiltak vil være av mer langsiktig karakter."

I det videre gis det faktabeskrivelser og vurdering:

Pkt. 2.2	For den systematiske oppfølgingen av planen
Pkt. 2.3 -2.10	For hvert område i planens handlingsdel. Her vektlegges en deskriptiv beskrivelse av tiltakenes status og en kort vurdering av hvilke tiltak som ikke er fulgt opp.
Pkt 2.11	Oppsummerende vurdering

2.2 Systematisk oppfølging av planen?

I hvilken grad er Energi- og klimaplanen systematisk fulgt opp?

Energi- og klimaplanen er under revidering i 2016. Det følger av planens punkt 11.3, tiltak 4, at planen skal rulleres (4 år). Dette er ikke gjort, men i bystyresak 9/16² ble det vedtatt å etablere ny kommunedelplan for klima, energi og miljø. Av sakspapirer fremgår:

- Forrige Energi- og klimaplan ble vedtatt av bystyret 16.09.2009 for perioden 2010-2020 med fastsatte hovedmål innen klimagassutslipp, energibruk og klimatilpasning. Planen har hatt status som "temaplan" og har gitt føringer til kommuneplanarbeidet i perioden. Formålet med å etablere en ny kommunedelplan for Klima, energi og miljø er å utvikle en bærekraftig forvaltning av miljø og klima som kan møte framtidige utfordringer og behov i Tønsberg kommune.
- Klima - og energiplanen fra 2010 skal gjennomgås og evalueres. Måloppfyllelse skal vurderes og strategier og tiltak skal gjennomgås og evalueres. Det skal vurderes hvilke tiltak som er gjennomført og hva som ikke er gjennomført. Hensikten med evalueringen er å kunne bygge videre på det som har vært vellykket og ta ut områder som ikke gir en ønsket klima/energi effekt.

² Forslag til planprogram for ny kommunedelplan - Klima, energi og miljø.

- Planarbeidet organiseres med Utvalg for næring og samfunnsutvikling som styringsgruppe, prosjektgruppe (adm.) og referansegruppe (inkl. eksterne interessenter)

Prosjektleder for ny kommunedelplan og prosjektleder for Energi- og klimaplanen fra 2010, opplyser at arbeidet med revidering av planen er påstartet. Klima- og energiplanen skal da bli en kommunedelplan, dvs. at den blir forpliktende. Det er nedsatt en tverrfaglig arbeidsgruppe og politisk komite som følger planarbeidet hele veien. Revideringen skal sluttføres sommeren 2017.

Som del av revideringsarbeidet, skal en ha en evaluering av alle fokusområder i gammel plan. Her blir hvert tiltaksområde systematisk gjennomgått. Denne evalueringen blir sluttført innen 2016.

Siden 2010 har det ikke vært samlet/helhetlig rapportering til politisk nivå. Det har vært rapportering på de områdene der det har skjedd noe, og det er rapportert i årsmeldingen. Målene i kommuneplanen har vært revidert i tråd med Energi- og klimaplanen. Energi- og klimaplanen regnes som en temaplan som skal gi føringer til kommuneplanen. Kommunen har gjennomført en miljøevaluering, men den gikk ikke på selve Energi- og klimaplanen men på miljøutslipp

Videre, når det gjelder generell oppfølging, påpeker næringssjefen at det *"viktigste kommunen kan gjøre for å gjøre noe med klima og energi er en god arealplanlegging og byplanlegging for å få ned behovet for transport og legge til rette for miljøvennlig transport. Tror at dette er et tiltak som vil ha størst effekt for klima og miljø."*

Det er videre næringssjefens inntrykk at de som er sterkest involvert i tiltakene i klima- og energiplanen har god forståelse for sitt ansvarsområde. Han kjenner ellers lite til hvordan planen følges opp mhp rapportering mm. Rapportering på tiltak som næringssjefen jobber med skjer på vanlige måte til hovedutvalget og tilbystyret.

Fra plansiden uttrykkes et inntrykk av at andre enheter og personer i kommunens organisasjon synes det er vanskelig å oppnå tiltakene i planen. Videre at det savnes en tydeligere ansvarliggjøring ift. gjennomføringen av plan og tiltak; hvilke er våre ansvarsområder og hva skal vi gjøre? Og hva er den "røde tråden" gjennom alle planene, en tråd som viser sammenhengen mellom planene?

Prosjektlederen for Energi- og klimaplanen opplyser at han ikke er kjent med om fordelingen av ansvar for de ulike fokusområdene formelt er fordelt. Han opplyser at:

"Ansvarsdelingen har gått seg til i praksis ift hvilke fagområder de enkelte jobber med. Det har blitt en enighet i praksis om hvem som bør følge opp hva. Men ansvar har ikke vært formalisert."

Fra TKE opplyses at en *"har vært mest opptatt av kapittelet for kommunale bygninger. TKE var ikke involvert i utpenslingen av i tallmessige mål i planen. Opplever nok at noen av tallmålene ikke er 100 % faglig fundert og gjennomanalysert."*

Fra TKEs årsmelding 2015, punkt 5.20, går frem:

"Revidere klima- og energiplanen og følge opp nye tiltak som legges inn, TKE deltar i revidering. Jobber kontinuerlig med reduksjon av energiforbruk gjennom drift og eget investeringsprosjekt. Montert varmepumpe på Volden skole i 2015."

2.2.1 Vurdering

Hovedproblemstillingen "i hvilken grad er Energi- og klimaplanen systematisk fulgt opp" har tre underspørsmål:

- Er det ansvar for oppfølging plassert?
- Hvordan er helhetlig rapportering fra oppfølgingen planlagt og gjennomført?
- I hvilken grad og hvordan er revidering av planen foretatt?

Til det første kulepunktet, vedr. ansvars plassering, er det vår vurdering at ansvaret formelt er plassert. Det ligger til rådmannen. Den eventuelle videre ansvarsdelegeringen synes ikke å være særskilt og spesifikt plassert utover det som følger av ansattes stillingsinstrukser og tilhørende ansvarsområde, men som det opplyses i intervju så har det i "*praksis blitt en enighet om hvem som bør følge opp hva.*" Imidlertid er det vår vurdering, at formidlingen av den praktiske ansvars plasseringen burde kunne gjøres mer tydelig overfor enheter og ansatte som er involvert i planens tematikker. Det følger av god praksis for internkontroll at roller og ansvar bør være tydeliggjort og kommunisert.

Ser en til tiltak som ikke er fulgt opp i handlingsdelen, jfr. nedenfor, er manglende ansvarsformidling ikke årsak til noen av de manglene som er identifisert. Sånn sett er det nærliggende å vurdere at dette har hatt en svært begrenset konsekvens.

Til det andre kulepunktet – helhetlig rapportering – viser faktabeskrivelsene at det ikke er gjennomført en helhetlig rapportering på oppfølging. Den faktiske oppfølgingen og rapporteringen har i større grad skjedd per område og per sektor. Etter vår vurdering er det i planen ikke krav eller føring om helhetlig rapportering. Det som imidlertid ligger som en føring i planen, er tiltaket om revidering av planen etter 4 år. Dette er ikke gjennomført, men ble påbegynt i 2015. Før dette, er det ikke foretatt noen revidering av planen.

Tidspunktet for revidering er et avvik fra planens krav, dette skulle ha skjedd tidligere. Vi har ikke identifisert noen direkte alvorlige³ konsekvenser av dette.

2.3 Holdningsskaping og informasjon

Overordnet ansvar for dette området tilligger Kjell Thu, bydrift. Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Kommunen synliggjør sine miljøsertifiserte virksomheter.	Kommunen har sertifisert 4 virksomheter, to barnehager biblioteket og eiendomsselskapet. Av over 40 virksomheter, er det ca. 10 %. Kommunen legger fram årsrapporter som disse 4 rapporterer til Miljøfyrtårnstiftelsen, som legges fram for AMU.

³ Konsekvenser i forhold til liv & helse

		<p>Respondent opplyser at <i>"vi ser helt klart at dette gir tydelig fokus på miljø å ha sertifiserte virksomheter. Det har en kostnad å sertifisere virksomheter. Økonomi er en årsak til at sertifisering har stoppet opp."</i></p>
2	<p>Stimulere næringsvirksomheter til miljøsertifisering.</p>	<p>Kommunen gir ofte råd til næringslivet om sertifisering. Stiller opp i ulike næringsfora og snakker om sertifisering. Det er ca. 3-4 ganger i året.</p>
3	<p>Stimulere til overgang til miljøtilpassede biler etter hvert som mulighetene for å velge slike biler øker. Det kan være elbil, hybridbil, bil som benytter lite drivstoff, biodiesel eller etanol.</p>	<p>I perioden har kommunen testet ut 3-4 el-biler, for å se om de dekker kommunes behov. Har også i 2016 kjøpt inn 3 biogassbiler, og her kommer det en satsning fremover siden kommune får stor tilgang på biogass fremover. Er godt i gang med å lage en plan for utskiftning av biler.</p>
4	<p>Stimulere til å bytte ut olje-/parafin fyr med klimanøytral oppvarming som pellets kamin, rentbrennende vedovn og varmepumpe. Innføre lokal støtteordning ved overgang til rentbrennende ovn.</p>	<p>Kommunen jobber også ut mot innbyggere. Hadde et stort innbyggermøte høsten 2015. Ca. 250 deltakere, hvor de gikk igjennom utfasing av private oljefyringsanlegg. Har ikke en kommunal støtteordning, men staten ved ENOVA har en støtteordning hvis du oppfyller betingelsene om klimatiltak. Kommunen driver med rådgivning ift kraven, og hvordan de kan oppfylles. De har vel 100- 150 henvendelser i løpet av året på dette fra innbyggerne</p> <p>Kommune har noe informasjon om dette på nettsidene sine, men ikke mye. Det er så mange andre gode nettsider, som gir slik informasjon.</p>
5	<p>Stimulere til å velge klimavennlig oppvarmingskilde, for eksempel biovarme, solvarme eller varmepumpe ved nybygg av bolig.</p>	
6	<p>Stimulere til bruk av kollektivtransport eller reise flere sammen i bilen. Velge tog i stedet for fly når det er mulig.</p>	<p>Kollektivtransport har fått plass i byplanen, mht. tilrettelegging for kollektivtransport. Dette er et samarbeid mellom kommunen, fylkeskommunen og Statens Vegvesen. I intervju opplyser Kjell Thu at det jobbes veldig bevisst med å finne gode kollektivakser, samt gi busser kollektivfelt.</p> <p>Kommune er med i et prosjekt sammen med fylkeskommunen som handler om samkjøring 2 + i biler ("Vestfold samkjører"). Høyskolen er også med her.</p>
7	<p>Stimulere til å velge miljømerkede varer. Unngå å kjøpe ting du ikke trenger. "Ikke kjøp søppel".</p>	<p>Dette gjelder innkjøpsområdet, hvor kommunen er med i VOIS, som er et innkjøps samarbeidet. De som driver VOIS sitter i Sandefjord, men tilrettelegger for alle kommuner. VOIS har fokus på miljømerkede produkter og miljørettede innkjøp.</p>
8	<p>Arrangere årlig miljøseminar for lag og foreninger.</p>	<p>Miljø er på dagsorden i andre fora, men i intervju opplyses at dette arbeidet ikke rettet inn mot lag og foreninger. Årsaken til det er opplyst å være knyttet til manglende kapasitet.</p>

9	Kommunen etablerer egen miljøservice. (Eks servicesenteret)	Kommunen driver hele tiden med miljøsørvis, f.eks. utfasing av oljefyr. Dette skjer ute i virksomhetene. Kommunen yter miljøsørvis, men dette er ikke samlet i ett senter.
10	Iverksette holdningskampanjer	Kommunen har hatt en satsning på avfall og sortering via VESAR som kjører kampanje for kommunene. Statistikk viser at Vestfold er på landstoppen mht kildesortering. Det er mye fokus på kildesortering og hvis innbyggere kan se at avfall gjenvinnes og er en ressurs, så er dette viktig motivasjon. De bruker også biogassanlegget for å vise til resultatet. Har hatt satsning på utfasing av oljefyrer, både hatt informasjonsmøte og sendt ut en brosjyre og rundspørring til alle husstander som er registrert med oljefyr. Det siste har de fått veldig god respons på. Kommunen har fått drahjelp fra regjeringen som har vedtatt at oljefyr skal fases ut innen 2020, som er en sterk, motivasjon i seg selv.
11	Miljøprofil på kommunens hjemmeside	Respondent opplyser at en ikke er fornøyd med hjemmesiden. Siden har en temafane som heter Miljø og klima og når det gjelder klima og energi så er det informasjon om klimaplanen og den lokale energiutredningen. Men nettsiden kunne vært jobbet mer med, men dette henger sammen med ressurser.

2.3.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at fem tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 1, 4, 8, 9 og 11. Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
1	Kommunen synliggjør sine miljøsertifiserte virksomheter.	Økonomi
4	Stimulere til å bytte ut olje-/parafin fyr med klimanøytral oppvarming som pellets kamin, rentbrennende vedovn og varmepumpe. Innføre lokal støtteordning ved overgang til rentbrennende ovn.	Det er statlige støtteordninger og en har derfor ikke etablert lokal støtteordning
8	Arrangere årlig miljøseminar for lag og foreninger.	Manglende kapasitet
9	Kommunen etablerer egen miljøservice. (Eks servicesenteret)	Service ytes, men er ikke organisert i ett servicesenter
11	Miljøprofil på kommunens hjemmeside	Miljøprofil finnes, men pga. ressursmangel er profilen ikke forbedret ytterligere

2.4 Kommunal tjenesteproduksjon

Overordnet ansvar for dette området tilligger Kjell Thu (bydrift), innkjøpsenheten og VOIS. Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Energisparing skal inngå som et evalueringskriterium ved anskaffelser og miljøsertifiserte leverandører skal foretrekkes	<p>TkE er med i VOIS-avtalen og fokuserer på å handle så rimelig strøm som mulig. Det varierer hvilke kriterier som legges til grunn, som regel innarbeides energisparing og miljø i prosjekteringsgrunnlaget og brukes ikke som kriterium ved valg av leverandør</p> <p>Respondent opplever at VOIS er på rett vei, men at det er forbedringspotensial. Han mener at miljø bør få en større verdi eller vekt som tildelingskriterium i anbudskonkurranser. Det kreves en holdningsendring eller en klarer føring fra administrasjonen eller politisk ledelse, for å få dette til</p>
3	Revisjon av innkjøpsreglement med miljøvekting. (Energi, klimagassutslipp og miljøsertifisering)	Respondent opplyser at reglementet revideres hvert 2. eller 3. år.
2	Økt miljøfokus på tjenester innenfor kommunale tjenester.	Det stadfestes at kommunen har et særlig miljøfokus på tjenester og utstyr, eksempelvis ift papir. Alt som kjøpes er svanemerket. Det er i tillegg fokus på gjenbruk.
4	Særlig miljøfokus på teknisk utstyr, papir og inventar	Det oppleves samtidig at økonomi spiller en stor rolle hva angår miljøfokus på teknisk utstyr, i den forstand at økonomi setter begrensninger.
5	Resultatmål på 15 % andel økologisk mat/kortreist mat i kommunale virksomheter	<p>Har ikke en samlet statistikk for kommunen ift andel økologisk mat.</p> <p>Har miljøsertifisert 2 barnehager, og de er innenfor de 15 %-ene. Det er ett av kriteriene for miljøfyrtårn.</p> <p>Området blir i kommunen vurdert å være et område med betydelig forbedringspotensialet, og tiltaket vil være miljøsertifisering.</p>
6	Kjøp/leasing av lavutslippsbiler i kommunale virksomheter (Lag plan 2010)	I perioden har kommunen testet ut 3-4 el-biler, for å se om de dekker kommunes behov. Har også i 2016 kjøpt inn 3 biogassbiler, og her kommer det en satsning fremover siden kommune får stor tilgang på biogass fremover. Er godt i gang med å lage en plan for utskiftning av biler
7	Miljøaspektet skal ivaretas i alle virksomhetsplaner	Ser at miljøaspektet er kommet mer med i planene de siste årene. Han har ikke undersøkt alle virksomhetsplanene, men kjenner godt til egen virksomhetsplan. Kommuneplanen har et avsnitt som omhandler miljø, og er styrende for alle virksomhetene.
8	Alle kommunens virksomheter skal være godkjente som miljøfyrtårn innen 2015.	<p>Per i dag er 4 av om lag 40 virksomheter godkjente som miljøfyrtårn.</p> <p>Dersom du er godkjent som miljøfyrtårn er du sertifisert og har innført miljøledelse.</p>
9	Opplæring i miljøkjøring.	Hjemmetjenesten er en av de virksomhetene som bruker mest bil. Her er det gjennomført kurs for sine ansatte i miljøkjøring

10	Innfasing til LED belysning.	Ny fløy i rådhuset bruker led og belysning er tidsstyrt. Gatelys skal fases ut, og der blir det nok brukt led. Utviklingen går i retning av mer bruk av led. Utskiftning skjer ifbm vedlikehold og rehabilitering.
-----------	------------------------------	--

2.4.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at to tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 5 og 8, Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
5	Resultatmål på 15 % andel økologisk mat/kortreist mat i kommunale virksomheter	Statistikk foreligger ikke / kjenner ikke andelstallet.
8	Alle kommunens virksomheter skal være godkjente som miljøfyrtårn innen 2015.	Økonomi

2.5 Kommuneplanlegging

Respondent fra plansiden, er usikker på om det overordnede ansvaret knyttet til dette området er plassert og formidlet. Det uttales at dette "ligger nok til kommuneplanlegging, men er usikker på hvordan dette formidlet."

Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Sørge for en utbygging som innebærer samling og konsentrasjon, og at eksisterende infrastruktur utnyttes. Jf. Kommuneplan 6.1.1	Det er laget ny samfunnsdel, arealdel og byplan etter at klimaplanen ble laget. Det er klare mål om å ha fortettet utbygging, og bygge på områder som allerede er bebygd. Dette er uttrykt i mål, strategier i samfunnsdelen og konkretisert nærmere i arealdelen. Det er lagt til grunn at veksten skal skje i sentrumsområder. Slik at dette tiltaket i klimaplanen er godt innarbeidet i samfunnsdelen, arealdel og byplan.
2	Etablere bestemmelse/retningslinje i kommuneplanen om varme fra fjernvarme- eller nærvarmeanlegg i nye byggeområder og større bygg- og anleggsprosjekter der det ligger til rette for det.	Arealdelens bestemmelser (pkt. 1.7.2) sier at klimaplanen skal legges til grunn. Det står her at det skal være planer for energitekniske løsninger, og at nybygg skal legge til rette for tilknytning til fjernvarme. Dersom andre mer miljø- eller energivennlige tiltak fins, så kan de anvendes.
3	Etablere bestemmelse/retningslinje i reguleringsplaner /kommuneplan om krav til alternative energiløsninger i boliger mht bruk av vannbåren varme,	Samme svar som over. Det er også tilført en retningslinje i til arealdelen som gjelder at det bør brukes miljøvennlige materialer.

Nr	Tiltak	Status
	fornybar energi, bygningsmaterialer med	
4	Rullering av klimaplan (4 år)	Det har ikke vært revisjon/rullering av klimaplanen tidligere.
5	Årlig klimaregnskap (årsmelding for 2010)	Fra og med årsmeldingen for 2016 skal dette vedlegges årsmeldingen. Årsak til at dette ikke har skjedd før, er knyttet til manglende kapasitet i kommunen.
6	Det utarbeides en samlet plan for sykkeltiltak. Planen skal inneholde tiltak for : <ul style="list-style-type: none"> • Sykkelservice i tilknytning til kollektivknutepunkt 	Kjenner ikke til om dette er utarbeidet. Kommunen vil legge til rett for at sykkeltiltak kan få en plass i planen, men respondent kjenner ikke til at dette er gjort. Noe usikker på hva som ligger i sykkelservice, om dette er et tiltak kommunen eller markedet best kan initiere.

2.5.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at tre tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 4, 5 og 6. Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
4	Rullering av klimaplan (4 år)	Ukjent. Er påstartet ett år etter planlagt rullering/revidering
5	Årlig klimaregnskap (årsmelding for 2010)	Manglende kapasitet
6	Det utarbeides en samlet plan for sykkeltiltak. Planen skal inneholde tiltak for : <ul style="list-style-type: none"> • Sykkelservice i tilknytning til kollektivknutepunkt 	Ukjent årsak

2.6 Avfallshåndtering

Overordnet ansvar for dette området tilligger Kjell Thu, bydrift. Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Innføre strengere krav til kildesortering av nærings- og industriavfall. (Tas inn i ny avfallsplan)	Kommunen vurderer dette som delvis gjennomført. Har jobbet med de store aktørene (Findus o.l.) for å ta vare på avfall som kan brukes, og at det bør kildesorteres. Må jobbe med holdningsskaping. Har hatt møter med Tønsberg næringsforening, restaurantnæringsforening, og det er veldig på ift å få til en god kildesortering. De store industriene er ganske flinke til dette. De leverer egne miljøregnskaper innen i sine konserner.

		Kommune har en avfallsplan, men rettet mot husholdninger. Ift næringsvirksomheter skal de lage en veileder (begrenset hva kommunen kan kreve mht næringsavfall i loven).
2	Innføre kildesortering i kommunale møterom og lokaler.	Det opplyses at dette er gjennomført i ca. 80 % av kommunens møterom og lokaler.
3	Redusere utslipp av klimagasser fra Tønsberg fyllplass med 50 % innen 2020, med 2007 som basisår.	Kommunen har ikke målt utslipp fra fyllingen da dette skjer over stort areal. En holder på å lukke den gamle fyllplassen og endelig lukking vil være sluttført i løpet av 2017. Da vil utslippet av metan være lik null. Det er tale om forurensning av grunnvannet. Det er pålegg fra Miljødirektoratet å rydde her. Målet om reduksjon vil bli inntil 100%.
4	Miljøvennlig transport, miljøsertifisering av transporttjenester.	Kommunens egen transporttjeneste er ikke miljøsertifisert. Dette henger sammen med kommunens økonomi. Renovasjon kjører på biogass og utøver sånn sett miljøvennlig transport. Er i gang med transporter av slam til biogassproduksjon og de skal ha miljøvennlige kjøretøy som går på biogass.
5	Tømmehyppighet for bioavfall reduseres til annenhver uke i nov- feb.	Har ikke klart å få til dette, pga store logistikkutfordringer.
6	Hygienisk oppbevaring av bioavfall i standardiserte plastdunker. (Husholdninger).	Dette er gjennomført
7	Fellesløsninger for spesielle avfallsfraksjoner i bynære / tettbebygde strøk.	Dette er et område som kommunen har jobbet mye med. I alle nybygg er dette et absolutt krav. I sentrum har de jobbet i over 2 år med en avfallssugsløsning, hvor søppeldunker fjernes og søppel leveres til en felles sentral. Har et vedtak for å bygge en slik løsning for hele sentrum.
8	Opprette en "Miljøfilial" (mini gjenvinningsstasjon) eks. sentrale strøk.	Dette er et tiltak som er droppet. Har etablert en egen stasjon på Nøtterøy, slik at dette tiltaket ble overflødig.
9	Miljøsertifiserte småbedrifter gis adgang til gjenvinningsstasjon.	Dette er ikke gjennomført. Gjenvinningsstasjoner er interkommunale. Dette tiltaket måtte da gjennomføres i alle 7-8 kommuner og det er ikke lett å få til.
10	Revitaliseringsprosjektet: Avfallssortering i byområdet (forskjønning).	Vedtatt avfall sug for sentrum.
11	Tbg. Kommune i fører-sete for å	Dette er gjennomført og fabrikk er i drift.

	tilrettelegge biogassproduksjonen på Taranrød fyllplass.	
--	--	--

2.6.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at fire tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 4, 5, 8 og 9. Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
4	Miljøvennlig transport, miljøsertifisering av transporttjenester.	Økonomi
5	Tømmehyppighet for bioavfall reduseres til annenhver uke i nov- feb.	Logistikkutfordring
8	Opprette en "Miljøfilial" (mini gjenvinningsstasjon,) eks. sentrale strøk.	Bevisst utelatt tiltak, da det er vurdert som overflødig.
9	Miljøsertifiserte småbedrifter gis adgang til gjenvinningsstasjon.	Utfordring mht. at 7-8 kommuner skal enes om adgang – det har ikke lyktes.

2.7 Transport og samferdsel

Overordnet ansvar for dette området tilligger Kjell Thu, bydrift. Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Vesar legger om til miljøvennlig transport i forbindelse med avfallsinnhenting.	Dette er gjennomført ved at VESAR kjører på biogass ved avfallsinnhenting.
2	Kollektivtransport tar i bruk miljøvennlig energi /drivstoff (når tilgjengelig).	Dette er delvis gjennomført etter kommunens vurdering. Fylkeskommunen ved Vestviken kollektivtransport kjører ca. 50 busser, av 91, på biogass. Ikke alle går i Tønsberg, også Nøtterøy, Tjøme, Stokke og deler av Hof og Andebu er innberegnet her.
3	Det installeres smartere styringssystemer i lyskryss. (Samarbeid m Statens vegvesen)	Kommunen vurderer at dette er et område som er kommet ganske langt. Arbeidet med smarte lys systemer pågår kontinuerlig, slik at når det er mye trafikk kan lysreguleringen tilpasses.
4	Økt satsing på "Byutvikling" med satsing på å styrke kollektivtrafikken og gang-	Har vedtatt en byplan hvor dette er et sentralt tema, og kommunen holder på med mulighetsstudiet innenfor disse områdene for å se på hva en videre kan få til.

	/sykkelvegutbyggingen	
5	Parkering + tog (ref. Fredrikstadmodellen-kommunen - jernbaneverket).	Kjell Thus kjenner ikke til at kommune har jobbet mye med dette tiltaket. Den ordningen som finnes, er basert på at NSB stiller parkeringsplasser til disposisjon med redusert avgift for pendlere som kjøper månedskort. Fredriksstadsmodellen går lengre enn dette, da den innebærer nær gratis parkering hvis en tar tog.
6	Redusere arbeidsplassparkering Jf. Kom plan 5.5.2	Kommunen har gjort noe i og med at man er i gang med å fase ut alle arbeidsplassparkeringer. Sentralsykehuset og Fylkeskommune har innført betaling for sine ansatte. Fylkesmannen har fremdeles gratis parkering for sine ansatte.
7	Opprette samleparkeringsplasser utenfor sentrum og bruk av shuttle buss.	To samleplasser er opprettet (Nauven/Gulli, og på Semb/E - 18), de siste årene. Gjelder hovedsakelig for de som pendler, men kan også brukes av de som skal inn til byen.
8	Tilrettelegge for Miljø -Ferje (passasjer) – Husøy, Jarlsø, Nes	Økonomiske grunner til at det har vært utsatt. Jobbes nå med å se på muligheten for å se på en elektrisk ferje.
9	Økning av bussfrekvenser, tilbud og dekningsgrad	Dette er et arbeidsområde som utvikles i samarbeid med fylkeskommunen. Bussfrekvensene er blitt betydelig bedre de siste årene. Bl.a. er det 15 min frekvenser mellom busser mot syd/nord/øst.
10	Arbeide for å innføre felles månedskort for tog og lokalbuss i de store byene i Vestfold. "Vestfoldkortet" – felles månedskort for buss og tog i Vestfold.	Dette er etablert på buss, men ikke tog. Årsaken er blant annet knyttet til endelig kostnadsfordeling mellom aktørene. Kommunen har tatt initiativ, men ikke kommet i mål.
11	Ladestasjoner for el-bil i sentrum	Ja, det er etablert to ladestasjon i sentrum.

2.7.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at tre tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 5, 8 og 10. Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
5	Parkering + tog (ref. Fredrikstadmodellen-kommunen - jernbaneverket).	Delvis gjennomført, men dette et økonomisk spørsmål, primært i Jernbaneverket
8	Tilrettelegge for Miljø -Ferje (passasjer) – Husøy, Jarlsø, Nes	Økonomi
10	Arbeide for å innføre felles månedskort for tog og lokalbuss i de store byene i	Ikke enighet om kostnadsfordeling

Vestfold. " Vestfoldkortet" – felles månedskort for buss og tog i Vestfold.

2.8 Kommunale bygninger

Det overordnede ansvaret for dette området ligger til TKE ved Gro Pettersen. I tillegg har TKE to dedikerte ressurser som jobber med hhv. brann- og miljø og energikjøp, samt forbruk og energioppfølging av bygg.

TKE har hatt mest fokus på fokusområdene for kommunale bygninger. Det eneste punktet som en ikke har etterlevd, er solenergi/varme. Her har vurderingen vært at dette så langt ikke har vært økonomisk lønnsomt. Per i dag ser det ut til at prisene kommer til å gå ned fom. 2020 og vurderingen til TKE er at en avventer investeringer til at prisnivået har sunket.

Energiforbruket i kommunen har gått ned 8-9 % fra 2010 til 31.12.14 i forhold til 2007-nivå som det er beskrevet i planen

TKE har hatt rapportering til bystyret på ENØK i 2014, sak 101.

I bystyresak 109/10 – sak på energieffektivisering – bevilget bystyret 75 MNOK over 5 år til energieffektivisering. Bevilgningen har strukket seg lenger enn 5 års perioden.

Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Kommunale bygninger skal tilkobles fjernvarmeledningen der det ligger til rette for det.	<p>Per i dag er det koblet fjernvarme til mange bygg, herunder, Gunnarsbø, Træleborg skole, Byskogen skole, Tønsberg idrettshall, Tønsberg svømmehall, Træleborg sykehjem, Fagertun bo og beh.senter, bibliotek, brannstasjon.</p> <p>Blanding av nær- og fjernvarme: Eik skole, Eik idr.hall og EIK bo og beh.senter har en blanding av nær- og fjernvarme.</p> <p>Etter TKEs vurdering er dette et betydelig antall som en er godt fornøyd med.</p> <p>TKE har sluttet å konvertere bygg da det er veldig dyrt, strøm er i dag veldig billig oppvarmingskilde.</p> <p>TKE er og i gang med å installere varmpumper som et alternativ til fjernvarme; Volden skole fra 2015 og Grenaderveien 11/13 hvor det er under prosjektering og installeres i 2017</p>
2	Oljekjeler skal erstattes med mer miljøvennlige varmeløsninger som bruk av varmpumpe, biobrensel og naturgass.	<p>Har og to tilfeller av lokale nærvarmeanlegg til erstatning for oljefyring; Ringshaug barneskole, Ringshaug ungdomsskole (bio), Sem skole og idr.hall, Aulerød barnehage, Sem bo og servicesenter (bio).</p> <p>TKE har vektlagt å fjerne olje som hovedvarmekilde. Per i dag har en noe olje som fyringskilde, men da som backup og ad hoc fyring.</p>

		<p>I 2012 ble det brukt 2,1 Mill kilowatt time med olje. I 2015 ble det brukt 0,5 MNOK kilowatt. Tallet ser ut til å bli ytterligere redusert i 2016.</p>
3	Alle oljekjeler skal være utfaset innen 2015.	<p>4 bygg med olje som hovedoppvarmingskilde: Grenaderveien 11 og 13 (er i ferd med å bytte til varmepumpe). Husøy skole (nedlagt – avventer alternative oppvarmingskilder til en vet hva bygget skal brukes til). Slagenhallen og Messehall B. Her er det mulig å bytte til bioolje, men dette er enda ikke bestemt.</p>
4	Sentral driftskontroll (SD-anlegg) med integrert energioppfølgingsystem (EOS) i alle kommunale yrkesbygg – dvs overvåkning og styring av lys, varme, ventilasjon og kjøling.	<p>EOS i alle bygg. Manuelt frem til 2015, nå automatisk system.</p> <p>Kommunen har et overordnet SD anlegg - et omfattende system fra Norconsult - som gjør at dette kan styres sentralt. Egne person som ansvarlig for dette.</p> <p>SD anlegg i alle bygg er urealistisk - for stor investering på små bygg, eksempelvis små barnehager.</p> <p>Alle nybygg er med SD anlegg.</p> <p>SD anlegg vil si styring av alle tekniske installasjoner i et bygg.</p>
5	Energiregnskap inn i årsmeldingen	<p>I kommunens årsmelding for 2014, er det i kap 6.1, under <i>tilsyn og energi</i> beskrevet:</p> <p>I 2014 har energi hatt spesiell fokus, og vært et prioritert tilsynsområde, kfr. TEK 10 kap. 14. Det er innarbeidet krav om innsending/redegjørelse for energieffektivitet og bruk som punkt i vilkår for tillatelse i byggesaksmalene. Det har imidlertid vært dårlig respons på dette, og vi har ikke fått det tilstrekkelig fylt opp.</p> <p>Av kapittel 6.2, under <i>Revidere Klima og energiplan og følge opp nye tiltak</i> går frem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • TKE deltar i revidering. Jobber kontinuerlig med reduksjon av energiforbruk gjennom drift og eget investeringsprosjekt. • Åpnet biofyringsanlegg for Ringshaugskolene august 2014. <p>TKEs årsmelding 2015: Oppfølging klima- og energiplan, energiøkonomisering, miljøvennlige energikilder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eget enøk-prosjekt 2011-2018 i kommunens yrkesbygg. Går over til fornybare og lokale energikilder der dette er praktisk mulig. <p>Energivurdering tekniske anlegg: Bestilt vurdering av 10 stk oljefyringsanlegg i løpet av høsten 2015. Rapporter ennå ikke mottatt. Alle bygg over 1000m2 er energimerket 2012 – Noen bygg vurderes merket på nytt etter store enøk tiltak.</p> <p>TKEs virksomhetsplan 2016-2017: Energi:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Energivurdering av tekniske anlegg (oppfølging av energimerkingen) • ENØK-prosjekt. Gjennomføre rammen (75 mill 2011-2017) Oppfølging klima- og energiplan; <ul style="list-style-type: none"> • energiøkonomisering, miljøvennlige energikilder • Innføre automatisk måleravlesning av strømmålerne • Energiforbruk – Følge opp / avklare enkeltbygg som avviker fra normen.
6	Miljøvennlig belysning må tas i bruk (for eksempel sparepærer, LED-lys).	Sparepærer brukes. TKE følger kontinuerlig med på hva som er mest effektiv belysning og en har erfart at LED mister lyseffekt. Lys styring er erfart å være vel så viktig som selve lyskilden.

2.8.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at to tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 3 og 4. Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
3	Alle oljekjeler skal være utfaset innen 2015.	Er langt på vei gjennomført, men 4 bygg gjenstår, hvorav 1 er i ferd med å gå over til varmpumpe, 1 er ubrukt og for 2 bygg er det ikke fattet avgjørelse for enda.
4	Sentral driftskontroll (SD-anlegg) med integrert energioppfølgingssystem (EOS) i alle kommunale yrkesbygg – dvs overvåkning og styring av lys, varme, ventilasjon og kjøling.	SD anlegg i alle bygg er vurdert som urealistisk.

2.9 Næringsvirksomhet

Nærings sjefen oppfatter ikke å ha et konkret oppfølgingsansvar for tiltak i energi- og klimaplanen. Dette er et ansvar som ligger til det teknisk området.

Næringsutvikling er organisert som en egen funksjon i rådmannens stab. Enheten har en egen handlingsplan som de arbeider etter. Handlingsplanen omfatter næring og næringsområder og har ikke noen spesifikke punkter på klima og miljø. Utover handlingsplanen involverer Næringsutvikling seg i sambruk av areal, kollektivtransport (gang/sykkeldekning), felles kjøle- og fryselaagre, løsninger for å redusere forurensninger i vann og vannuttak. Disse tiltakene er i fokus fordi de er viktig for næringsvirksomheter, og ikke fordi det følger av klima- og energiplanen.

Når det gjelder oppfølgingen av tiltak i Energi- og klimaplanen, er status:

Nr	Tiltak	Status
1	Fremheve næringsbygg som følger opp "nasjonale miljøstandarder".	Kjenner ikke status på dette tiltaket, men opplever at virksomheter vektlegger å være miljøsertifisert.
2	Etablering av "klimaråd" bestående av representanter fra næringsliv, foreninger/innbyggere og kommunen.(Bruke eksisterende kanaler)	Kjenner ikke til om det er etablert et klimaråd. Vet at næringsforeningen er opptatt av dette tiltaket, og diskuterer dette, uavhengig av energi- og klimaplanen.
3	Veiledning i miljøspørsmål og nasjonale krav. (Næringssservice)	Veiledning er viktig for næringsvirksomhetene på generell basis. F.eks. ved rehabilitering og flytting av virksomheten osv., så vurderer de hvordan de kan redusere vannforbruk, utslipp og forurensning, energiforbruk, hvilke typer teknologier som fins i området og som kan anvendes. Et eks er næringsmiddelvirksomheter som slipper ut mye vann; hvordan kan næringsstoffene som slippes ut hentes igjen? Næringsssjefens avdeling er med å stille spørsmål rundt alle disse forholdene, og hjelper til med å finne løsninger. Noen aktører søker aktivt etter løsninger, mens andre ikke gjør det. Erfaringen er at når kommunen stiller spørsmål, så er næringsaktører interessert i å høre om løsningene.
4	Veilede næringsutøvere i landbruket i å konvertere fra fyringsolje/elkjel til fornybare oppvarmingskilder. Kommunen etablerer en prosjektgruppe med lokalt bonde-/skogbrukerlag	Kjenner ikke til om det er etablert en gruppe. I forrige uke hadde han møte med en stor landbruksaktør, og tok opp spørsmål om å finne fornybare oppvarmingsmuligheter, herunder bruk av biogass til oppvarming, drift av landbruksmaskiner osv. Kontaktet da Kjell Thu som kom med tegninger over biogassanlegget på kort varsel.
5	Veilede og legge til rette for etablering av lokale varmeløseverandørfirma med grunnlag i landbruksnæringen	Det er etablert fjernvarmeanlegg ved taranrød som kan betjene landbruket. Næring opplyser at dette er mindre/små tiltak. Det har med infrastruktur under bakken å gjøre.
6	Videreføre tiltak for redusert nitrogengjødsling og redusert høstpløying (reduksjon av N2O), nye gjødselsmetoder.	Kommunen har ikke et eget program, men er del av regionalt miljøprogram hvor tiltak mot høstpløying og avrenning fra dyrket mark ligger inne. Næring er mer involvert i å synliggjøre utfordringer som landbruksnæringen har og hvilke teknologiske løsninger som kan brukes, samt å tilrettelegge for gjenbruk av CO2 fra anlegg mv.
7	Innføre lokal forskrift for sortering og levering av Bioavfall	Kjenner ikke til dette.

	Næring er opptatt av at de som har bioavfall får levert dette til biogjødsselfabrikken.
--	---

Når det gjelder oppfølging av, og arbeidet med, energi- og klima tiltak generelt, har næringsenheten jobbet med tiltak som passer inn i Slagen energipark. Næring har og har hatt særlig fokus på teknologiske løsninger som kan tas i bruk, og formidling av hvilke løsninger som fins kunne vært nyttige tiltak. Spørsmålet er hvem sitt ansvar det er å formidle dette til næringslivet, men her kan kommunen være – noe den og er – et bindeledd.

Næringssjefen vurderer at det kunne vært jobbet mer med energibesparende tiltak i bygg o.l., men her har ikke kommunen en tilskuddspott. Men å kjenne til tilskuddsordninger som ENOVA har er viktig.

Det er videre en erfaring at næringslivet, med noen unntak, er lite opptatt av kommunens planer, men at fokuset er på hva som kommer ut av planene.

2.9.1 Vurdering

Oppsummert er det vår vurdering at tre tiltak ikke er fulgt opp, tiltak 2, 4 og 7. Årsakene til manglende oppfølging er:

Nr	Tiltak	Årsak til mangelfull oppfølging
2	Etablering av "klimaråd" bestående av representanter fra næringsliv, foreninger/innbyggere og kommunen.(Bruke eksisterende kanaler)	Andre kanaler enn klimaråd nyttes
4	Veilede næringsutøvere i landbruket i å konvertere fra fyringsolje/elkjel til fornybare oppvarmingskilder. Kommunen etablerer en prosjektgruppe med lokalt bonde-/skogbrukerlag	Ukjent om gruppe er etablert.
5	Veilede og legge til rette for etablering av lokale varmeleverandørfirma med grunnlag i landbruksnæringen	Ukjent
7	Innføre lokal forskrift for sortering og levering av Bioavfall	Ukjent

2.10 Energi- og klimaplanens føringer på andre planer

Fra plansiden opplyses at energi- og klimaplanen er et bakgrunnsdokument ved utarbeiding av kommuneplanens samfunnsdel. Enkelte tiltak i kommuneplanens handlingsdel er innarbeidet som en oppfølging av klimaplanen. Blant annet har miljø vært et tema. Det er først og fremst kommuneplanens arealdel, byplan, sammen med kommuneplanens samfunnsdel som gir føringer i saksbehandling av reguleringsplaner.

Næringssjefen uttaler i intervju:

"Usikker på om planen har hatt noe å si for næringsutviklingen. De forhold som planen nevner ville man ha jobbet med uansett. Fordi næringslivet vil rigge seg for å jobbe bærekraftig uavhengig av om det er en plan for det. Planen minner oss imidlertid på at det å jobbe med klima og miljø er viktig, og den får fram kunnskap om klima og miljø og bevissthetsnivå i administrasjonen og de som ellers er i berøring med dette. I tillegg ligger det noen tiltak i planen, at man er aktivt inne og sertifiserer bygg som Miljøfyrtårn, er noe som er synlig og som næringsvirksomheter er stolte av og bruker i anbudskonkurranse mm."

Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2026 er et viktig styringsdokument. Under kommuneplanens samfunnsdel ligger handlingsdelen som skal vise hvordan kommunens mål og strategier skal nås gjennom tiltak de neste fire årene. I handlingsdelen ligger føringer i form av mål, strategier og tiltak (tiltak fra og med år 2015 og frem i tid) som er relevante opp imot energi og miljøvern⁴, herunder:

- MÅL A 1. Vi vil ha et levende, trygt, historisk og miljøvennlig sentrum, som er et samlingssted for Tønsberg - og omlandets befolkning.
- MÅL A 3. Vi vil ha en bærekraftig forvaltning av miljø, kultur- og naturkvaliteter og arealer *servicenæring*. Det skal blant annet skje gjennom:
 - å miljøfyrtårnsertifisere private bedrifter og offentlige instanser
 - å redusere energiforbruket og klimagassutslippene fra kommunale bygg og anlegg
 - å bruke miljøvennlig drivstoff i alle lokalbusser og alle kommunale tjenestebiler
 - å utnytte lokale energikilder som gir mindre sår barhet for svingninger i olje- og el-prisen, men større bidrag til lokal verdiskapning.
- MÅL A 4. Vi vil ha effektive, trafiksikre og robuste transportløsninger." Dette skal skje gjennom:
 - samarbeid om profesjonell dialog med næringslivet på vegne av kommunene og formidling av ønsker, behov og annen informasjon begge veier.
- Mål A 5. Vi vil redusere bilbruk og øke kollektivandelen og andelen gående og syklende
- Mål A 6. Vi vil ha et robust samfunn som tar høyde for fremtidige klimautfordringer og som er godt forberedt på uventede hendelser

Energi- og klimaplanen er ikke direkte omtalt i kommuneplanens samfunnsdel, men flere målsetninger overlappende. Av kommuneplanens arealdel 2014-2026 - UTFYLLENDE BESTEMMELSER OG RETNINGSLINJER – fremgår av punkt 1.7, Klima og energi:

1.7.1. Energi- og klimaplan

Kommunens til enhver tid vedtatte energi- og klimaplan skal legges til grunn for energispørsmål i saker etter plan- og bygningsloven.

1.7.2. Bærekraftig energiløsning og byggematerialer

Ved utbygging i områder avsatt til sentrumsformål, i nærings- og industribygg, bygg for tjenesteyting, samt i boligområder med over 20 boenheter, skal det foreligge en plan for energitekniske løsninger for området basert på mulighetene for fornybare energikilder. Nybygg skal legges til rette for tilknytning til

⁴ Kapittel 10. Listen er ikke uttømmende, men et utplukk av mål som direkte kan knyttes til fokusområder og tiltak i Energi- og klimaplanen

fjernvarme. Likeverdige alternative energikilder kan brukes, der det kan dokumenteres at bruk av disse vil være energi- og miljømessig bedre enn tilknytning til fjernvarme.

Det bør brukes miljøvennlige materialer slik at klimagassutslippet reduseres (dvs. lavest mulig CO₂-utslipp i et livsløpsperspektiv fra råvareuttak via byggeplass, bruk og vedlikehold til avhending). Det bør ikke benyttes materialer som inneholder kjente helse- eller forurensningsfarer eller finnes på myndighetenes OBS-liste."

2.10.1 Vurdering

Problemstillingen til dette punktet er i hvilken grad Energi- og klimaplanen har vært førende for utformingen av reguleringsplaner, arealplanen og byplanen? Ut i fra faktagrunnlaget er det vår vurdering at Energi- og klimaplanen i begrenset grad har vært direkte førende for utformingen av de her nevnte planene.

Imidlertid kan det hevdes at Energi- og klimaplanen indirekte har lagt føringer og da spesielt på reguleringsplaner. Dette gjennom at flere mål og strategier fra Energi- og klimaplanen er innarbeidet i kommuneplanens samfunns- og arealdel. Dette er plandokument som gir føringer på behandlingen av reguleringsplaner.

I tillegg er det grunn til å anta at Energi- og klimaplanen indirekte har en påvirkning slik som næringssjefen påpeker; planen gir en påminning om at klima og miljø er viktig og at planene og påminningen styrker bevissthetsnivået i kommuneadministrasjonen. Men det vil etter vår vurdering være vanskelig å kunne måle planens påvirkning og føringer direkte, utover at det synes rimelig å kunne anta at den har en påvirkning som beskrevet.

2.11 Oppsummerende vurdering

I delkapitlene ovenfor er det gitt status for oppfølging av tiltakene i Energi- og klimaplanens handlingsdel. Det er i alt 62 tiltak og vår overordnede vurdering er at kommunen har et bevisst forhold til nær sagt alle tiltak.

Alle tiltak er ikke gjennomført. Det er heller ikke et krav om det. Etter vår vurdering er det 22 tiltak som i større eller mindre grad har mangler. Ser en til årsaksbildet for manglene, kan disse etter vår vurdering grupperes slik:

- 3 av tiltakene er bevisst nedprioritert på grunn av at de lenger ikke fremstår som realistiske eller hensiktsmessige
- 2 av tiltakene har fått en løsning via annen organisering enn den som er foreslått/angitt i planen
- 2 av tiltakene er ikke fullt ut gjennomført på grunn av interkommunale utfordringer
- 3 av tiltakene er knyttet til kapasitetsmangel i kommunen
- 6 av tiltakene har stoppet opp/ikke blitt sluttført på grunn av økonomisk prioritering
- For 1 tiltak kjenner en ikke status på grunn av manglende statistikk
- 4 av tiltakene har ukjent årsak.

Manglende/uklar ansvars plassering for planens områder og tiltak har vært løftet frem fra noen respondenter. Mangelfull oppfølging er ikke knyttet til ansvars plassering. Etter vår

vurdering, er som nevnt ansvarsplasseringen foretatt, men formidlingen kunne ha vært noe tydeliggjort.

Manglende gjennomføring vil kunne ha konsekvenser. Konsekvensbildet av planens oppfølging er ikke systematisk rapportert. Det er heller ikke systematisk rapportert på planenes gjennomføringsstatus og planen er heller ikke revidert. Samtidig ligger det ikke krav eller føringer som har gjort slik rapportering påkrevd, utover kravet om revidering etter 4 år og årlig klimaregnskap. Revideringen er påbegynt og klimaregnskap skal følge årsmeldingen for 2016. Etter vår vurdering er det bra, om enn noe sent spesielt hva angår klimaregnskap.

I intervjuer påpekes at bevisstheten rundt energi og klima er økt i kommunen som følge av planen. Dette er positivt. Det er og positivt at energiforbruket i kommunen har gått ned nær 9 % fra 2010 til utgangen av 2014 og at nær alle oljekjeler er utfaset.

Imidlertid er det vår vurdering at både positive konsekvenser, manglende og avvikende oppfølging med tilhørende årsaksbilde og konsekvens, samt omprioritering av mål og tiltak bør informeres til politisk beslutningsnivå. Planen er opplyst å være en temaplan, men etter vår vurdering er den like fullt forpliktende for kommunen all den tid den er politisk vedtatt. Av den grunn er det vår vurdering at det ville det ha vært hensiktsmessig med en statusrapportering til politisk beslutningsnivå innenfor planens første 4-5 års virketid.

3 Anbefalinger

KPMG vil her komme med anbefalinger på områdene der det i forvaltningsrevisjonen er funnet forbedringspotensial.

Anbefalingene er formulert på bakgrunn av vurderingene opp mot revisjonskriteriene. De er ment som forslag til hvordan kommunen kan bedre sitt interne arbeid i forhold til ny plan for energi og klima.

Våre anbefalinger er følgende:

1. I forbindelse med ny plan for energi og klima, etabler og fyll ut en ansvarsmatrise over handlingsdelens områder og tiltak. Denne formidles til informasjon i organisasjonen.
2. I ny plan for Energi- og klima, tydeliggjør:
 - ansvar for rapportering og revidering
 - krav til rapporteringsfrekvens og rapporteringsinnhold
 - mottaker for rapportering
 - tidspunkt for revidering

4 Uttalelse fra rådmannen

Innledning

Energi- og klimaplan ble vedtatt av bystyret 16.09.2009. Denne planen overtok for "Klima og energiplan 2002". I tillegg er det også foretatt en analyse om Energi- og klimaplanen har gitt føringer for andre planer. Rådmannen har ingen bemerkninger til de fastsatte revisjonskriteriene.

Systematisk oppfølging av planen

Rådmannen vil bemerke at kommunen i planperioden har hatt store utfordringer i forhold til økonomi og handlingsrom pga. ROBEK registreringen. Dette har medført at kommunen ikke har hatt tilstrekkelig bemanning og kapasitet for nødvendig oppfølging av bla. Energi- og klimaplanen.

Planens handlingsdeler

Rådmannen er av den oppfatning at ut fra nevnte begrensninger i økonomi og handlingsrom har virksomhetene jobbet godt og grundig med planens handlingsdeler. At 40 av 62 områder er helt eller delvis gjennomført mener rådmannen er akseptabelt i forhold til nevnte begrensninger. Rådmannen er ikke helt enig i at Energi- og klimaplanen ikke har gitt føringer for andre planer som arealplan, byplan og reguleringsplaner. Her kan nevnes vedtatte prinsipper om fortetting, avfallsug i sentrum, stenging av deponietappe 1 på fyllplassen, miljøvennlig drivstoff til busser og tjenestebiler etc. er et direkte resultat av Energi- og klimaplanens føringer.

Rådmannens konklusjon

Rådmannen mener likevel at revisjonsrapporten gi et godt bilde av status.

Vedlegg 1 Dokumentliste

I dette vedlegget listes mottatt dokumentasjon som har vært gjennomgått i revisjonen.

Tønsberg kommune:

- Kommunal planstrategi 2012-2015
- Kommuneplan 2008 – 2020 Måldelen
- Utfordringer Tønsberg kommune 2012 – 2015 – økonomiske rammer og prioriterte områder
- Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2026
- Kommuneplanens arealdel 2014-2026 planbeskrivelse
- Handlings- og økonomiplan 2015 – 2018 - Budsjett 2015
- Kommuneplanen handlingsdel 2014-2018
- Kommuneplanens handlingsdel 2015-2018
- Kommuneplanen handlingsdel 2016-2019
- Kommuneplanens arealdel 2014-2026 - UTFYLLENDE BESTEMMELSER OG RETNINGSLINJER
- Landbruksplan for Tønsberg kommune 2010.
- Årsmelding TKE 2015
- Virksomhetsplan TKE 2016-2017
- Årsmelding Tønsberg kommune 2013
- Årsmelding Tønsberg kommune 2014
- Plan for Energi- og klima, 2010-2012
- Forslag til planprogram for ny kommunedelsplan - Klima, energi og miljø. Bystyresak 9/16
- Rullering av klima- og energiplan fra 2010 - Tønsberg kommune - Planprogram for ny kommunedelsplan. Vedlegg til bystyresak 9/16

Vedlegg 2 Revisjonskriterier

Kommuneloven

Kommuneloven § 23 andre ledd, andre punkt sier:

- ” «Administrasjonssjefen har ansvar for å påse at de saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt. Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll.»

Etter kommuneloven § 23 er rådmannen ansvarlig for at kommunen gjennomfører de politiske vedtakene. I lovforarbeidene⁵ går det fram at det er i tråd med allment aksepterte ledelsesprinsipper at en leder av en virksomhet etablerer rutiner og system som skal bidra til å sikre at organisasjonen når de mål som er satt, og at formuesforvaltninga er ordnet på forsvarlig måte.

Prinsipper for god virksomhetsstyring

Vi har benyttet prinsipper for virksomhetsstyring gitt av KPMGs internasjonale verktøy K-styr. Verktøyet bygger på det anerkjente COSO-rammeverket for risikostyring og internkontroll.

Planlegging

- Mål: Målene er utformet og konkretisert på en måte som legger til rette for god virksomhetsstyring.
 - Herunder: Det er en klar sammenheng mellom mål på ulike nivå
- Strategi: Strategien er utarbeidet på bakgrunn av grundige analyser, godt forankret i ledelsen, og gir tydelige veivalg for å nå virksomhetens mål.
 - Herunder: Strategien er tydelig med hensyn til hvordan man skal arbeide med å nå målene
- Dokumentasjon: Planleggingsprosessen med tilhørende resultater er hensiktsmessig dokumentert.
 - Herunder: Det er en god sammenheng mellom de ulike styringsdokumentene (rød tråd)

Gjennomføring og tiltak:

⁵ Frå Ot.prp.nr.70 (2002-2003) kap. 4.3

- Organisering: Virksomhetens organisering er hensiktsmessig og støtter oppunder mål og strategier. Herunder:
 - Den enkelte leders ansvar er klart definert
 - Roller, myndighet og fullmakter er hensiktsmessig delegert
 - Ledelsen mener at virksomhetens organisering er hensiktsmessig (organisasjonskart)
 - Risikofaktorer forbundet med dagens organisering er håndtert
- Dokumentasjon: Prosessen for gjennomføringen av virksomhetsstyringen er hensiktsmessig og tilstrekkelig dokumentert. Herunder:
 - Ledelsen har sørget for at krav og forventninger til styring, etikk og risikovurderinger er nedfelt (f. eks. retningslinjer etc.)
 - Roller, ansvar og fullmakter er dokumentert
- Tiltak og kontrollaktiviteter: Risikoer håndteres hensiktsmessig. Herunder:
 - Det er utformet tiltak med tydeliggjøring av ansvar og tidsfrist

Rapportering og oppfølging

- Virksomhetsrapportering: Rapporteringens innhold, omfang og hyppighet er tilpasset risiko, og viser tydelig oppnådde resultater. Herunder:
 - Det er etablert en struktur som sikrer informasjon om oppnådde resultater
 - Det er samsvar mellom det som måles og de resultatkravene som er fastsatt i tildelingsbrev, strategiplan og årsplan/handlingsplan (man måler det man skal)

Kontakt oss

Ole Willy Fundingsrud

Director

T +47 40 63 96 92

E ole.willy.fundingsrud@kpmg.no

kpmg.no

© 2016 KPMG AS, a Norwegian member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity. All rights reserved.

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavour to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

The KPMG name, logo and "cutting through complexity" are registered trademarks or trademarks of KPMG International Cooperative ("KPMG International").